ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 2,453 — Կ. ՊՈԼԻՍ 1904 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 8 — 21 — 12 ՇԱՊԱՆ, 1322 — 8 ԹՐՇՐԻՆԼ ԻՎ" 1320 — ՈՒՐԲԱԹ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԲԻԼԶԱՆԴ ՔԷՉԵԱՆ

PUZANTION
Journal Arménien Quotidien,
Politique, Financier et Littéraire
Directeur - Propriétaire
PUZANT KETCHIAN
Bab-Ali Djaddési, № 23-25
CONSTANTINOPLE

ՕԶԳԱՑԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ — ՀԱՑԱՔԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵԱՑ — ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

ԲԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Բարեւ ունեցանք Բարիզի Հայոց եկեղեցիին օծման հանդէսին ներկայ գտնուելու, որ տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի (այսօր ութ օր է), Հոկտ. 2։ Հակառակ օդին գէշութեան, բազմաթիւ երկաթեա հաւատացեալներու ներկայութիւն մը կար. այս թիւը պիտի կրկնապատկուէր և նոյն իսկ եկեղեցին հազիւ պիտի պարփակէր եկեղեցները, եթէ հրաւիրագրերն ուշէն կանուխ ցրուէին։ Հանդէսին կ'նախագահէր Եւրոպայի Հայոց Առաջնորդ Նիւթիւեան Տ. Դէորգ եպիսկոպոսը, որ իր տարբին մէջ կ'գանուէր կատարելապէս։ Ձեմ գիտեր թէ մեր Արժ. հոգեւոր Հովիւը, Վառամպահ քհնյ. Քիւլպէնեան, չգոյնա՞ց արդեօք չարաբներով Հոգաբարձութեան հետ կռիւ ընելով՝ Առաջնորդը Մանչեսթըրէն բերել տալուն համար, որպէս զի օծումը կատարէ, պանքնօթներ գրպանէ, քանի որ արարողութիւնն իր (Տէր Հոր) ուժածին պէս կատարեալ չեղաւ։

Առաջնեան վամպագրութիւնը կատարուեցաւ ֆիլմ՝ լուսագրեցան, առանց «Մէյ» ձգելու և «Խոշորէնէյշ Աֆեոթօ» կարգադրելէ յետոյ որ անհրաժեշտ է յարութեան կիրակիի մը համար։ Ժամ 9ին սկսաւ օծման հանդիսաւոր արարողութիւնն և տեւեց մինչև ժամը 11, մաշեցան Թուղթերը դէպ ի ցոյց գրգռձուելով, և կարևոր աղօթքները յապաւելով. մինչդեռ եթէ չկարգաւորելիք, յապաւելիք բան մը կար, ամէնէն վերջի երկարագաւում աղօթքն էր, որ աջքիթ մ'ըլլալէ առելի խրպտան մ'է։ Հանդիսապիր եպիսկոպոսը, երկրորդական և երրորդական կարեւորութիւն ունեցող խաչերու լուացումն չանձնեց Արժ. Տ. Մեսրոպ քհյ. Մկրտչեանին (Պաթմումէն եկած), իբր էպէռ մը անյուշ, անցեալ տարի այդ քահանային նշանակած առ Ն. Ս. Օծութիւն Հայրապետական Գրասենեակին կողմէ։ Ձեմ գիտեր թէ մեր Արժ. Հոգեւոր Հովիւը, Վառամպահ քհնյ. Քիւլպէնեան, չգոյնա՞ց արդեօք չարաբներով Հոգաբարձութեան հետ կռիւ ընելով՝ Առաջնորդը Մանչեսթըրէն բերել տալուն համար, որպէս զի օծումը կատարէ, պանքնօթներ գրպանէ, քանի որ արարողութիւնն իր (Տէր Հոր) ուժածին պէս կատարեալ չեղաւ։

Առաջնեան վամպագրութիւնը կատարուեցաւ ֆիլմ՝ լուսագրեցան, առանց «Մէյ» ձգելու և «Խոշորէնէյշ Աֆեոթօ» կարգադրելէ յետոյ որ անհրաժեշտ է յարութեան կիրակիի մը համար։ Ժամ 9ին սկսաւ օծման հանդիսաւոր արարողութիւնն և տեւեց մինչև ժամը 11, մաշեցան Թուղթերը դէպ ի ցոյց գրգռձուելով, և կարևոր աղօթքները յապաւելով. մինչդեռ եթէ չկարգաւորելիք, յապաւելիք բան մը կար, ամէնէն վերջի երկարագաւում աղօթքն էր, որ աջքիթ մ'ըլլալէ առելի խրպտան մ'է։ Հանդիսապիր եպիսկոպոսը, երկրորդական և երրորդական կարեւորութիւն ունեցող խաչերու լուացումն չանձնեց Արժ. Տ. Մեսրոպ քհյ. Մկրտչեանին (Պաթմումէն եկած), իբր էպէռ մը անյուշ, անցեալ տարի այդ քահանային նշանակած առ Ն. Ս. Օծութիւն Հայրապետական Գրասենեակին կողմէ։ Ձեմ գիտեր թէ մեր Արժ. Հոգեւոր Հովիւը, Վառամպահ քհնյ. Քիւլպէնեան, չգոյնա՞ց արդեօք չարաբներով Հոգաբարձութեան հետ կռիւ ընելով՝ Առաջնորդը Մանչեսթըրէն բերել տալուն համար, որպէս զի օծումը կատարէ, պանքնօթներ գրպանէ, քանի որ արարողութիւնն իր (Տէր Հոր) ուժածին պէս կատարեալ չեղաւ։

Առաջնեան վամպագրութիւնը կատարուեցաւ ֆիլմ՝ լուսագրեցան, առանց «Մէյ» ձգելու և «Խոշորէնէյշ Աֆեոթօ» կարգադրելէ յետոյ որ անհրաժեշտ է յարութեան կիրակիի մը համար։ Ժամ 9ին սկսաւ օծման հանդիսաւոր արարողութիւնն և տեւեց մինչև ժամը 11, մաշեցան Թուղթերը դէպ ի ցոյց գրգռձուելով, և կարևոր աղօթքները յապաւելով. մինչդեռ եթէ չկարգաւորելիք, յապաւելիք բան մը կար, ամէնէն վերջի երկարագաւում աղօթքն էր, որ աջքիթ մ'ըլլալէ առելի խրպտան մ'է։ Հանդիսապիր եպիսկոպոսը, երկրորդական և երրորդական կարեւորութիւն ունեցող խաչերու լուացումն չանձնեց Արժ. Տ. Մեսրոպ քհյ. Մկրտչեանին (Պաթմումէն եկած), իբր էպէռ մը անյուշ, անցեալ տարի այդ քահանային նշանակած առ Ն. Ս. Օծութիւն Հայրապետական Գրասենեակին կողմէ։

կաւ Քուրօքին, և թէպէտ ի սկզբան յաջողեցաւ, բայց յետոյ մեծ կորուստներով ետ մղուեցաւ, և ինքն ինկաւ այն թակարդին մէջ ուր ձգել կ'ուզէր Ճարոնի գլխաւոր զօրավարը։ Կ'յիշուի նաև թէ Նօծը գիշերային յարձակմամբ մը մխուեցաւ Ռուսաց կեդրոնին մէջ, մինչ Օքու կ'պաշարէր Ռուսաց աջ թեւը, և կ'պարտաւորէր զանոնք բոլոր գծին վրայ նահանջելու, ուրեք ուրեք այնքան խառնակ ձեւով մը որ Ռուսք Ճարոնցիներուն ձեռքը թողուցին չորս անգամէն 70 թնդանօթ և հինգ հարիւր գերի, իրենց երեք բանակներէն։

Քաջալերուած իր առաջին յաջողութենէն, և ուզելով Ռուսերուն դէմ աւելի դէպ ի հիւսիս անգամ մ'եւս կրկնել նոյն հնարքն որ իրեն այնքան լաւ յաջողած էր Ենդայի ամփոփումքերուն մօտ, Նօծը նորէն խիզախեց, և փորձեց միակ յարձակմամբ մը մտնել նոյն իսկ Մուգտէն։ Մինչ Քուրօքի իր առջեւէն Ռուսերը կ'վանէր արեւելեան—հիւսիս ուղղութեամբ և մինչ Օքու զանոնք կ'քշէր արեւմտեան—հիւսիս գծով, Նօծը չիտակ դէպ ի հիւսիս ելաւ, երկաթուղիին գիծը բռնելով, և ցատկելով քանի մը կայարաններու վրայէն, եկաւ հասաւ մինչև ութ քիլօմէթր կամ ուրեմն երկու ժամուան տեղ Մուգտէնի առջև։ Մուգտէնի մէջ խուճապ տիրեց։ Թնդանօթներու որոտումն որոնց կը լսուէր։ Եկողն էր Նօծի բանակին կեդրոնական զօրաբաժինն՝ իր հրամատարին՝ Եամադա զօրավարին առաջնորդութեամբ։ Վտանգին մեծութիւնն ու մօտաւորութիւնն արտաքոյ կարգի ճիգերու մղեցին Ռուսերը։ Քուրոբաթքին անձամբ դիմակալեց։ Իր զօրքերը, որ պահ մը Դայցէ Հօի վարի հովիտէն մինչև Շա—Հօի վարի հովիտը կ'տարածուէին, հետզհետէ վեր քաշած և աւելի կարճ աղեղի մը վրայ կեդրոնացուցած ըլլալով, մեծագոյն դիւրաշարժութիւն ստացած էին. ուստի շուտով հանեց Եամադային դէմ շատ աւելի ստուար զօրաբանակ մը, որ երեք կէտէ միանգամայն յարձակեցաւ, և գիշերային յառաջխաղացումով մը յանկարծակիի բերաւ ճարոնական յառաջընթաց կիսաբաժնին հրետաւոր գունդը։ Նոյն անցքը Շա—Հօի վրայ և նոյն կայարանը քանիցս առին ու տուին Ռուսերը, բայց ռուս թնդանօթք, թէև ճարոնականներուն չափ լաւ նշան չէին առներ, բայց աւելի հեռուն կ'զարնէին, շնորհիւ վճիտ օդին, և Ռուսք կրցան նշան առնել ուղղակի թնդանօթաձիգ ոյժին վրայ, և սպաննեցին թնդանօթ քաշող բոլոր երիվարները։ Ինչ որ ի Քօլէնզօ Պօէրներն Անգլիացիներուն ըրին, այս անգամ Ռուսերը Ճարոնցիներուն ըրին, նպաստաւոր դիրքէ մը նշան առնելով թնդանօթներուն և ձիերուն վրայ, և ետ քաշուող թշնամին պարտաւորելով թողուլ իր թնդանօթները։ Եամադա վախցաւ որ իր կողերուն վրայ խուժող ռուս ստուար գունդերը զինք չանջատեն Նօծի բանակէն և նահանջեց, և որովհետև շատ նեղն ինկած էր, չկրցաւ իր զօրաց ձեռամբ քաշել փախցնել տալ իր թնդանօթները, զորոնք կորոյս երկու տարբեր կէտերու վրայ։

Նօծը վայրկենապէս տեղեկութիւն ունեցաւ աղէտքէն, և իր պահեստներովը պաշտպանեց Եամադայի կողերը, և ինքն իր կարգին յարձակողականի անցնելով, Ռուսերը նորէն ետ հրեց Շա—Հօէն անդին։ Ռուսերը շատ ոգեւորուեցան, և յարձակում յարձակումի վրայ կրկնեցին ընդ մէջ Հուն Հօի և Շա—Հօի, երկու բանակները կռուելով անգղին զուգահեռականի մը վրայ, որ հիւսիսային արեւելքէն կ'իջնէ դէպ արեւմտեան հարաւ։ Քուրօքի միշտ կ'ձգնի արեւելքի կողմէ Մուգտէնի ետին անցնիլ, և Օքու ի ջանքն է հանապազ՝ Ռուսաց աջ թեւը կտրել կեդրոնէն, և Նօծի թողլով կեդրոնը, վանել իր առջեւէն, ինք արեւմուտքէն անցնիլ Մուգտէնի ետին։ Երկու կողմերն ալ կորուստներն արդէն շատ աւելի են քան Լիաօ Եանկի 10օրեայ պայքարին մէջ, բայց այս անգամ համեմատաբար Ռուսք աւելի մեծ թուով կորուստ ունին։ Քուրոբաթքին իր անձին անգամ չի խնայեր։ Զինք տեսնող թղթակիցներ կ'ըսեն թէ ռուս զինուորականութեան անձնասիրութիւնը վերջին ծայր վիրաւորուած է։ Մանչուրիոյ վրայ մտածողներ չկան։ «Ռուս բանակին պատիւը փրկելու համար գէթ մ'յս իրիկուն պէտք է յաղթութիւն մը շահինք», կ'ըսեն զօրապետներն ու սպաները։ Բայց Ճարոնցիք ո'չ նուազ կատաղութիւն կը ցուցընեն, և ամէն օր հազարներ գետին կը փռուին անկենդան։ «Անպատճառ յաղթելու է» հրամանը կրկին և կրկին գացեր է Բեդերսպուրկէն, ուր Ընդհանուր Սպայակոյտը միշտ կ'սպասէ յաղթութեան մը աւետիսին։

Օեամա կ'հեռագրէ թէ մինչև Հոկտ. 2/15 իր բանակը թաղեց իբր ենն հազար Ռուսի դիակ, և թէ միայն Քուրօքիի վրայ քալող Ռուսերն ունեցան քսան հազար սպաննուած և վիրաւոր։ Ռուսաց յարձակողականին ո'ր աստիճան ի դերեւ ելնելուն անկէ աւելի մեծ ապացոյց մը չի կրնար ըլլալ որ իրենց մեռեալները թաղելու ժամանակ չեն ունեցեր, և իրենց անկեալ ընկերներուն նկատմամբ այս գերագոյն պարտականութիւնը կատարելու հոգը Ճարոնցիներուն ձգեր են։

Քուրոբաթքին աւրաքէն կ'գովէ Ճարոնցիներուն մարդասիրութիւնը, քաղաքակրթութիւնն ու կենցաղագիտութիւնը։ Ընդունելով Ռիւդերի թղթակիցը, ըսեր է, Ենդայի ճակատամարտին առջի օրը, թէ անկեղծապէս կ'գնահատէ Ճարոնցիներուն քաջութիւնը, որք Ռուսիոյ բանակին դէմ կռուելու արժանի թշնամի մ'են, և շատ հոգածու են ճշտիւ յարգելու պատերազմին ամէն կանոնները, և այս տեսակէտով, ամէնէն հաճելի պատերազմն եղաւ ասիկա իրեն (Քուրոբաթքինի) համար։ Ճարոնցիք ալ կ'վկայեն իրենց հակառակորդին քաջութեան. զի թէև ճարոնական հրետանիներուն շատ լաւ նշանառութեամբ արձակած խորտակիչները (Շրափնել) իր քովը թափեցան, բայց Քուրոբաթքին տեղէն անգամ չշարժեցաւ։

ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Մանչուրիոյ ռազմադաշտէն առնուած լուրերը շատ անախորժ կ'երեւին Ռուսաց։ Զօր. Քուրոբաթքին առ Ցարն ուղղած իր տեղեկագրին մէջ կ'ըսէ թէ Եշ. և Ուրբ. Ռուսաց ամէն զոհողութիւններն օգուտ չունեցան։ Ռուսերն հազիւ ձեռք ձգած էին Շահօի գիծը, Ճարոնցիք դարձեալ վանեցին զիրենք այդ տեղէն։ Զօր. Քուրոբաթքին կ'յաւելու թէ թշնամին խզեց մտաւ իր իսկ բազուկին մէջ, և ինք վախնալով որ կեդրոնն և հետեւաբար բանակին ամբողջ ճակատը կ'քայքայուի, ետ քաշուիլ ստիպուեցաւ։ Ռուս սպարապետը կ'յուսայ սակայն որ պիտի յաջողի փրկել բանակն իր այս դժուարին կացութենէն։ Բայց քանի որ իր պահեստի զօրքերը գործածել սկսած է, և տրամադրելի նոր ոյժեր չունի առ այժմ, Քուրոբաթքինի այս յոյսն աւազի վրայ հիմնուած ըլլալու է, մանաւանդ երբ ի նկատ առնուի իր այն լուրը թէ ճարոնական ստուար գունդեր արեւմուտքէն, երկաթուղւոյն վրայէն անցնելով, դէպ արեւելք կը քալեն։ Ճարոնական այս օգնական զօրքերը Զօր. Ֆուշիմայի հրամանին տակ գտնուածնե՞րն են, որոց ընթերքին վրայ ամերիկեան սպայակոյտը շատ գաղտնիքներ հրապարակեց։ Կ'երեւի թէ Ֆուշիմա Մուգտէնի վրայ պիտի յարձակի արեւմուտքէն, և գամբռնապահ քաղաքին ճակատին տիրանալով պիտի կտրէ Ռուսաց նահանջը։

Խարպինի մէջ լուր կայ թէ Ռուսերը մեծ յաջողութիւններ ձեռք բերին իրենց ձախ (արեւելեան) բազուկին վրայ և պաշարեցին Ճարոնցիները, և թէ Բէնէնքամֆի ջոկատները գրաւեցին Փէնկ—Հօանկ—Զէնկը, քօրէական սահմանագլուխին մօտ։ Ռուսական զինուց համար այսչափ դժուարին փորձութեանց օրերու մէջ այս աստիճան նպաստաւոր լուր մը, արդարեւ, մեծ մխիթարութիւն մ'է ռուս ժողովուրդին, և կառավարութիւնն անշուշտ փութաց այս երանաւէտ լուրը ծանուցանել անմիջապէս։ Բայց մինչեւ ցարդ այդ լուրին վաւերականը չանուեցաւ դեռ, և Խարպին այնչափ հեռու չէ ռազմադաշտէն որ Ռուսաց արեւելեան ծայրագոյն բազուկին այդ շարժման մասին չկարենայ ստոյգ լուր առնել։ Եթէ այդ լուր հաստատուի իսկ, կարեւորութենէ զուրկ է, ցորչափ Քուրոբաթքինի բանակը Լիաօ Եանկ—Մուգտէնի վճռական գծերուն վրայ չյաջողի։ Ռուս բանակին գլխաւոր ոյժերը պարտուեցան և պաշարող զօրագունդն եթէ ցարդ յաջողած ըլլայ իսկ, պիտի ստիպուի իր խարիսխը վերադառնալ փութով, որպէս զի իր նահանջի գիծը չվըտանգէ։

(Նոյէ Ֆրայէ Բրէսէ, Հոկտ. 17.)

⁂ Կռիւը կ'շարունակուի, սակայն այս մահասփիւռ պայքարին մէջ դեռ վճռական դէպք մը տեղի չունեցաւ։ Իրաւ է որ արեւմտեան բազուկին վրայ գտնուող Ռուսերն անցեալ շաբթուան վերջը Շա—Հօի վրայէն ետ քաշուեցան, բայց Կիրակի օր վերստին յարձակիլ սկսան, և Ճարոնցիք իսկ կ'ըսեն թէ Ռուսերը կիրակի օր ութ անգամ յարձակում ըրին և Բշ. օր Շա—Հօի հարաւակողմը, այսինքն գետին ձախ եզերքն անցնելով հոն կռուեցան։ Իսկ Ռուսաց ճարոնական թնդանօթներ աւար առած ըլլալու պարագային գալով, ատիկա կարեւորութիւն չունի, զի ճարոնցիք վերջին օրերու կռիւներուն մէջ ռուսերէն ա'լ աւելի թնդանօթ գրաւեցին. մանաւանդ թէ ամօթ չէ ձեռքէ հանել այնպիսի թնդանօթներ որք արդէն կատարած են իրենց պարտաւորութիւնը։ Յաճախ կ'պատահի որ թնդանօթներն անձրեւէն կակուղցած գետնին մէջ կ'մխուին կ'մնան և կարելի չըլլար զանոնք փոխադրել, և այսպիսի թնդանօթներ աւար առնուած չեն սեպուիր. ատոնք «գտնըւած» թնդանօթներ են։ Երբ օրերով կըռուող բանակ մը գետէ մը ետ մղուելէն յետոյ, յանկարծ վերստին յառաջ կ'խաղայ և կռուի առաջին օրը, կիրակի, եթէ յարձակում կ'ընէ, և կռուին երկրորդ օրը, Բշ. դարձեալ կ'անցնի այն գետէն, ուրկէ մէկ քանի օր առաջ ետ մղուած էր, այսպիսի բանակ մը յաղթուած չի նկատուիր. ըսել է թէ իր յարձակողական ոյժը դեռ սպառած չէ, և ցորչափ այդ ոյժն ունենայ իր մէջ, թշնամին պարտի կարեւոր ազդակ մը ճանչնալ և չարհամարհել զայն։ Յայտնի չէ դեռ թէ ռուսաց Կիր. և Բշ. օրուան յարձակողականներուն նպատակն ի՛նչ էր. բայց հաւանական չէ որ Ճարոնցւոց արեւմտեան բազուկին վրայ նոր յարձակողականի սկսիլ ուզած ըլլան. կ'երեւի թէ այս յարձակողականին նպատակն էր ճարոնցիներէն ճնշուած իրենց կեդրոնին և արեւելեան բազուկին դիւրութիւն տալ Հուն Հօի հիւսիսային կողմն ետ քաշուելու, որուն անցքերը պաշտպանուած են արդէն ամրապէս։

(Նոյէ Ֆրայէ Բրէսէ, Հոկտ. 18.)

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ. — Թայմզի թղթակից Մ. Ռէմինտ Ռըքուլի հետեւեալ հեռագիրները զրկած է իր թերթին Մուգտէնէ։

Օգոստ. 14. — Արեւելեան բանակէն կուգամ, որուն բոլոր շարժումներուն հետեւեցայ, որովհետև ընտիր զօրքերէ կազմուած էր, և կ'կարծէի թէ գլխաւոր դեր մը պիտի խաղայ ճարոնական բանակին աջ կողմին դէմ։ Պաշարողական մեծ շարժում մը պիտի կատարէր, որ Ճարոնցիները պիտի պարտաւորէր նահանջելու։ Այս բանակը Հոկտ. 6ին մեկնեցաւ Ֆուլինկէ և Ֆու—Շունէ՝ հիւսիսէն հարաւ երկարող երկրորդական հովիտներէ։ Փորձութեան կ'սկսի ամսոյ 10ին ի Լիանշացէ, գրաւելու համար Դումէնի անցքը (Դումէն—Ցէ—Լինկ), Դայցէ—Հօի վրայէն Բէնսիքու համնելու համար։ Հոկտ. 11ին, ընդհանուր յարձակում տեղի ունեցաւ, որով ամբողջ ոյժերը գործի մտան։ Ռուսաց ձախ կողը սաստիկ ընդդիմութեան բաղխեցաւ և ետ մղուեցաւ։ Աջակողմի զօրաբաժինները քաջաբար կ'գրաւէն երկրողական բարձրութիւններն և գլխաւոր դիրքին ստորոտը կ'հասնին։ Ասիկա ամրոց—դղեակի մը պէս բարձրացած խիստ բարձր բլուր մ'էր և վրան ճարոնական խրամատներ կային։ Հոկտ. 12ին, արշալոյսին, վեց զօրագունդեր կատաղի յարձակում մ'ըրին, բարձրութեանց վրայ խոյանալով սուրն ի ձեռին, բայց ետ քաշուեցան անասելի դիրքերու առջև։ Երկու գնդապետ, որոց մէկը զօրաբաժնի սպայակոյտի պետ, սպաննուեցան այս յարձակման մէջ։ Ամբողջ օրը շարունակեց կռիւը։ Ռուսք աւելի վերերը կ'մագլցին, և գլխաւոր բերդերը պիտի գրաւուէին, թէ պահեստիները կարենային օգնութեան հասնիլ։ Դժբախտաբար անոնք ուրիշ տեղ պէտք եղան, Ճարոնցիներուն յարձակողական շարժումը կասեցնելու համար, և արեւելեան ու կեդրոնի բանակներուն միջև գոյացած ծակը գոցելու։ Ականատես եղայ հերոսական արարքի մը։ Ամենապարզ բլուրի մը կողերուն վրայ, ռուս մէկ քանի գումարտակներ երկու օր թնդանօթի ծարաւ, ժայռերու մէջտեղ կծկըտած։ Ճարոնցիք շատ քիչ զօրք ունէին սակայն հոն։ Ճարոնական երկու հրետանի միայն կրակ ըրին մերթ ընդ մերթ։ Ամսոյ 13ին առաւօտուն կ'մեկնիմ և կ'երթամ արեւմուտք. այս անհուն ճակատամարտին բովանդակ ճակատը պիտի շրջիմ։ Կեդրոնի և արեւմուտքի կողմն ահռելի թնդանօթաձգութիւն կայ։ Արեւմուտքի բանակն անընդհատ կ'կռուի երեք օրէ և երեք գիշերէ ի վեր։ Ճարոնցիք իրենց գլխաւոր ուժերն հաւաքած են այն կողմը։ Կատաղի յարձակումներէ վերջ, կամաց կամաց յետս կ'մղեն Ռուսերը։ Ամսոյ 13ին, ռուս ճակատն սկսաւ հակիլ։ Արդէն տեղի տուած էր աջ թեւին կողմը, ուր ահռելի թնդանօթաձգութիւն մը կը շարունակուի։ Ճարոնցիք մինչ յառաջ կը խաղան։ Կորուստները շատ մեծ են։ Այս անյաջողութիւնները կ'վերագրուին արեւելեան բանակին դանդաղութեան, բայց կարծուածին չափ դիւրին չէր գրաւել Դումէնի կիրճը։

—15. Արեւելեան բանակին պահեստի զօրաբաժինը, որ ամսոյ 12ին իրիկուան Պիան—Եու—Բուզայի արեւմտեան կողմէն հինգ քիլոմէթր հեռու եկաւ և կանգնեցաւ, ճարոնական յառաջխաղացութիւնը, և ուժգնաբար գրաւեց մէկ քանի կարեւոր բլուրներ։ Այս կռուին ներկայ էի. մինչ հրետանին կ'ռմբակոծէր գագաթները, հետեւակազօրքն երեք կողմէն կը մագլցէր բլուրներէն վեր և մէկ քանի Ճարոնցիներ գերի կ'բռնէր։ Ամբողջ ճակատին վրայ, ուր շրջեցայ, գիշեր ցերեկ կռիւ եղաւ։ Թնդանօթներու որոտումը քանի մը ժամ կ'դադրէր, բայց հրացանաձգութիւնը չէր դադրեր բնաւ։ Նոյն իսկ ամսոյ 13ին, կեդրոնին վրայ, նորէն շարունակուեցաւ թնդանօթաձգութիւնը։ Կարծես թէ լեռները վար կուգային։ Ընդհանուր սպայակոյտի գտնուած գագաթէն, ամսոյ 14ին ահռելի էր տեսարանը, դաշտին մէջ երկար շարքեր կային զօրքերու որք դէպ ի հիւսիս կ'նահանջէին։ Ուրիշներ գունդեր կ'կազմէին կռուելու համար։ Հրետանին բոլոր գիծը կրակ կ'ընէր։ Աջ կողմին վրայ, ուր ճակատամարտը մասնաւորապէս բուռն հանգամանք մը ստացած էր, ամբողջ գիւղեր այրեցան թնդանօթներու կրակէն։ Կարծես թէ այս արհաւիրքը տեսարանին անհրաժեշտ յաւելուածն մասն ըլլար, ահռելի փոթորիկ մը պայթեցաւ յանկարծ, փայլակ և որոտում յառաջ եկաւ և կարկուտ տեղաց։ Սայլերը գրաւած էին բոլոր ճամբաները։ Մարդիկ ցեխերու մէջ կ'տապլըտկէին։ Հոկտ. 15ին թնդանօթաձգութիւնը դադրեցաւ կատարելապէս հարաւակողմը։ Հաւաստի աղբիւրէ կ'իմանամ թէ արեւելեան բանակին կացութիւնը բոլորովին փոխուեր է։ Հիմա ամէն ինչ լաւ կ'ընթանայ եղեր։ Ճարոնական կեդրոնին դէմ Ռուսաց փորձած յարձակումն հաւանաբար ստիպեց զիրենք մեծ ուժեր տանիլ այն կողմը։ Ասով միայն կարելի է բացատրել հանդարտութիւնը։ Բոլոր սպաներն ալ բացակայ են սպայակոյտէն։ Անկարելի է հոս ճիշտ լուր ընդունիլ։ Բայց իրիկուան, բանակին ճակատը պիտի մեկնիմ։

—15.— Իրիկուն.— Քիչ հաւանական կ'թուի ինձ այն լուրը թէ արեւելեան բանակը Ճարոնցիներուն վրայ պիտի յարձակի։ Ամսոյ 15ին, առտուն, նոյն բանակէն մեկնող թղթակից մը լուր բերաւ թէ անիկա ամսոյ 13ի ամբողջ գիշերը դէպի հիւսիս քալեց։ Աջ թեւին վրայ (արեւմտեան բանակ), Ռուսք կ'պատրաստուին պարպել Ոսեաղումի կայարանը։ Կորուստները նախապէս կարծուածէն շատ աւելի են։ Ճարոնական ամէնէն կատաղի յարձակումը տեղի ունեցաւ ամսոյ 11ի գիշերը, ռուս բանակին կեդրոնին վրայ։ Ճարոնցիք երկու դիրք գրաւեցին։ Թոմսքի և Դամզովի ռուս երկու զօրագունդերը մեծ ջարդ կրեցին։

—17.— Առաւօտ.— Ճակատամարտը, որ վերջացած կ'կարծուէր, վերսկսաւ։ Ռուսք, երէկ առաւօտ ուզեցին յարձակողական սկսիլ բովանդակ գծին վրայ, բայց այս յարձակումն ալ, ինչպէս առաջինները, ձախողութեան մատնուեցաւ։ Ճարոնցիք, ինչպէս միշտ, կատաղի յարձակումներ ի գործ կ'դնեն։ Առտուն, կեդրոնին վրայ, կարեւոր լեռնակ մը գրաւեցին Շա—Հօ—Բուի հիւսիս—արեւելակողմը։ Աջ կողմին վրայ, ուր կ'գտնուէի, Մանտարինեան ճամբուն մօտ Ռուսք յառաջ չեն գացած։ Երբեք չտեսայ որ լուրջ յարձակում մը ի գործ դնեն։ Թնդանօթաձգութիւնն օրն ի բուն շարունակուեցաւ. ճարոնական ռումբերը Դունտիաքուցէի գիւղին վրայ կ'իյնան, Մուգտէնէ քսան քիլոմէթր հեռու։ Կեդրոնին վրայ, լեռնակին մօտ, բուռն ճակատամարտ մը սկսաւ արեւամուտին։ Այս առաւօտ բուռն թնդանօթաձգութիւնը կ'շարունակէ։ Վերջին տասն օրերու ճակատամարտներուն վրայ պատերազմիկներու և ականատեսներու տպաւորութիւններն հաւաքեցի. Ռուսք Հոկտ. 6ին անցան Շա—Հօ—Բուն, յառաջացիր երկրորդական կու չարք դիրքեր ամրացուցին, բայց անկարելի եղաւ իրենց աւելի յառաջ երթալ, որով ետ քաշուեցան։ Այս կռիւներուն իբր յատկանշական կողմ սա պէտք է ի նկատ առնել թէ Ռուսք գրեթէ միշտ գործածեցին միայն յառաջապահ զօրագունդեր, որոնք մեծ ջարդ կերան Ճարոնցիներէն։ Հոկտ. 11ին, զօրագունդի մը հրետանիները գրեթէ բոլորովին փճացան մեծ ոյժերով մղուած բուռն յարձակման մը միջոցին։ Ճարոնական մեծ յարձակումներն արշալոյսին եղան։ Այս յարձակումներէն ոմանք փայլուն յաջողութեամբ պսակուեցան։

Հոկտ. 15.— Մուգտէնէ կ'հեռագրուի Հոկտ. 15 թուով.— Այսօր բանակները անշարժ մնացած են ցեխին վրայ, որով անկարելի կ'ըլլայ լուրջ ճակատամարտ մը մղել։ Դաշտը գտնուող զօրքերն հիմա դէպ ի հիւսիս 10 մղոն հեռու են Հոկտ. 9ին Ճարոնցիներու յարձակած տեղէն, և կատաղաբար կ'կռուին իրենց նահանջն ապահովելու համար։ Վիրաւորեալները, որք մեծ մասամբ զիրկընդխառն կռիւներու մէջ վէրք ստացան, դժուարաւ և տաժանքով կ'երթան դէպ ի Մուգտէն։ Շատեր տեսնուեցան ողողուած դաշտերու մէջ, կղզեակներու վրայ, ուր կառչած մնացած էին չխեղդուելու համար։

Հոկտ. 16.— Մուգտէնէ կ'հեռագրուի Հոկտ. 16 թուով.— Երէկ քիչ մը հանդարտութիւն տիրեց, բայց կռիւն այսօր կ'շարունակուի բանակին աջ թեւին վրայ, Մուգտէնի հարաւ. արեւմտ. 16 քլմէր. հեռու։ Հիմա որոշ կ'երեւի թէ բանակը պիտի կրնայ ազատիլ։ Այսօր Ռուսք կը յարձակին աջ թեւին վրայ։

Մուգտէնէ կ'հեռագրուի դարձեալ Հոկտ. 16 թուով.— Երէկուան թնդանօթաձգութիւնն իր սաստկութիւնը կորսնցուց հարաւ. արեւմտ. ուղղութեամբ։ Զօրքերն ուժասպառ եղած են, որովհետև ուտելիքն անբաւական է։ Զօրքերն օրինակելի քաջութիւն մը ցոյց տուին։ Դաշտը ծածկուած է Ռուսերով որ կ'նահանջեն, մինչ ռումբերը կ'պայթին անոնց գլուխներուն վրայ։ Զօրաբաժիններու հրամատարները բոլոր իրենց թիկնապահները կորսուսին։ Մէկ քանի ռումբեր ինկան Զօր. Քուրոբաթքինի քով որ մեծ քաջութիւն ցոյց տուաւ։ Զօրքերն անլուր վայրագութիւն ցոյց տուին։ Ռուսք հիմակ իրենց պատուոյն համար կ'կռուին։ Մանչուրիան հիմա մոռցուած է, և ամէն ոք կ'աղաղակէ.—«Չենք կրնար կանգ առնել. պէտք է գոնէ ճակատամարտ մը վաստկինք։» Ռուս բանակին մեծ մասն առանց կռուելու կ'նահանջէ։

⁂ Մ. Նեմիրովիչ Տանչենքօ կ'հեռագրէ.—«Զօր. Քուրոբաթքին անձամբ կ'վարէր կեդր. բանակին գործողութիւնները, Հոկտ. 13ին զօրագունդեր արձակելով յարձակման։ Այսպէս կ'աղաղակէր անոնց.— «Յառա՛ջ, կ'ողջունեմ զձեզ, քաջեր. գիտեմ թէ յոգնած էք, թէ չէք քնացած, թէ չէք կերած, բայց ամենքս ալ պարտաւոր ենք ծառայել Ցարին և հայրենիքին։» Ռումբեր կ'իյնային իր շուրջը։ Ռուսք քաջութեան հրաշալիքներ գործեցին։ Զօր. Միշչէնքօ թշնամի դիրքերու մինչեւ սիրտը մտաւ, մինչ Ռուսաց հեծելազօրը կ'խառնուէին Ճարոնցիներու գունդերուն։ Ամէն կողմէ Ճարոնցիք ետ մղուեցան և ճարոնական հրետանին դիրքերը լքեց։ Կռուի միջոցին, Զօր. Քուրոբաթքին գտնուած բլրէն կարելի էր տեսնել ազդ. դրօշի մը շուրջ հաւաքուած խումբ մը Ճարոնցի սպաներ, որք կ'թուէին ըլլալ Զօր. Քուրօքի և իր Սպայակոյտին սպաները, որ ճակատամարտին անցքերը կ'դիտէին։»

⁂ Ռուսի Մուգտէնի թղթակիցը կը հեռագրէ.—«Ռուսք Հոկտ. 14ին փորձեցին ետ առնել Լինէնինուլոն գիւղն և Պէգիմիանան բլուրն երկաթուղւոյն արեւելակողմը, զորս Ճարոնցիք նախորդ օրը գրաւած էին, բայց իրենց բոլոր հերոսական յարձակումներն ետ մղուեցան, զի հրետանիներու մահացու կրակը թոյլ չտուաւ որ յարձակողները մօտենան պատնէշներուն և շատ մը գումարտակներ այնպիսի սոսկալի ջարդ մը կերան, որ հազիւ անոնցմէ իւրաքանչիւրէն 15ական հոգի մնաց։ Ենթասպաներն ու պարզ զինուորները սպաննեալ սպաներու տեղը կ'բռնէին։ Սպայ մը ետ եկած ըլլալով վիրաւոր զինուորներու հետ, զօրապետ մը անոր աղաղակեց.

—Ինչպէս կ'համարձակիս քուկիններդ թողուլ, շո՛ւտ, զօրագունդիդ գտնուած տեղը գնա՛, մարդ Աստուծոյ։

—Հոս է զօրագունդս արդէն, պատասխանեց սպան։

—Ի՞նչ, ա՞յս է ամենքը, հարցուց զօրապետը սարսափահար։

—Այո, այս է ամենքը, ըսաւ սպան, որուն գլխին վրայ բացուած մէկ վէրքէն արիւն կ'հոսէր լիառատ։

Ճարոնական հրետանին հիանալի և անհաման ճշտութեամբ գործեց, քանի մը վայրկեանի մէջ հնձելով բոլոր յարձակողները, որոց դէմ Ճարոնցիք 200 թնդանօթ կեդրոնացուցած էին և Ռուսերն ստիպուեցան յաջորդ դիրքերուն մէջ քաշուիլ։ Ճարոնցիք յաջորդ օրն ի զուր փորձեցին զանոնք այն տեղերէն դուրս հանել, զի ռուս զօրքերն յուսահատ քաջութեամբ մը կ'կռուէին, սա զգացմամբ թէ այլ եւս անկարելի էր նահանջել։

⁂ Բեդերսպուրկէ կ'հեռագրուի Հոկտ. 17 թուով.— «Ճակատամարտը վերսկսաւ բուռն սաստկութեամբ, Հոկտ. 15ին, մասնաւորաբար Շա—Հոյի կայարանին մօտ, որ մէկ քանի անգամ գրաւուեցաւ և ետ տրուեցաւ, և վերջապէս Ռուսաց ձեռքը մնաց։ Կռիւը բուռն էր մասնաւորաբար հարաւ արեւմտեան ճակատին վրայ, ուր մէկ քանի դիրքեր 10 անգամ ձեռքէ ձեռք անցան։ Կեդրոնի կողմն ահռելի էր թընդանօթաձգութիւնը։ Կ'ենթադրուի թէ Ճարոնցիք Շա Հոյի շրջանակին մէջ կեդրոնացուցած են Զօր. Օքուի և Զօր. Նօծի բանակները։ Ռուսք և Ճարոնցիք քաջութեան հրաշալիքներ կ'գործեն։ Կ'երեւի թէ Ճարոնցիք թուական առաւելութիւն ունին, որով կարող կ'ըլլան բազմիցս կրկնելու իրենց յարձակումները, առանց վճռական առաւելութիւն ձեռք ձգելու սակայն։ Ճակատամարտը շատ արիւնալից եղաւ։ Կորուստները դեռ անհաշուելի են. Կ'ըսուի թէ 20,000 վիրաւոր կայ։ Զօր. Քուրոբաթքին անձամբ կ'վարէ զօրքերը, և զանոնք կ'խրախուսէ։ Վերջին անձրեւներէն աւրուած ըլլալով ճամբաները, վիրաւորներու փոխադրութիւնը շատ դժուարացուցած է։ Մուգտէնի ժողովուրդը կը լսէ թնդանօթաձգութեան ձայնը, Շա—Հոյէն։ Ռուս բանակին գլխաւոր թերութիւնը սա է որ երկիրը չճանչնալուն պատճառաւ աղէկ չի կրնար շարժիլ։ Բայց ռուս զօրավարք 4 ամիսէ ի վեր ուսումնասիրած են Մանչուրիան։ Ճարոնցիներու հանդէպ այս ստորնութիւնը շատ գէշ կ'ազդէ ռուս քաջարի բանակին բախտին վրայ, մինչ ռուս զօրքերն հիանալի քաջութիւն մը ցոյց կուտան։»

⁂ Զօր. Սախարով կ'հեռագրէ առ Ընդհ. Սպայակոյտն ի Բեդերսպուրկ.— «Շաբաթ օր, Հոկտ. 15, Ճարոնցիք մեծ ուժերով մեր բանակին աջ բազուկին վրայ յառաջացան։ Փորձեցինք մենք ալ յառաջ խաղալ և գրաւել Լինչինբու գիւղը, բայց չի յաջողեցանք, կեդրոնի զօրքերն յարձակում չկրեցին։ Ամբողջ օրը, ընդհանուր կիրակի, հանդարտ անցաւ։ Մեր կորուստները մեծ չեն։ —Հոկտ. 16, Կիրակի գիշեր Ճարոնցիք յարձակեցան մեր կեդրոնին երկու գունդերուն վրայ, որ «անտառաբլուր» կոչուած տեղը կ'գտնուէին, (Նամչինցա գիւղին հիւսիս. արեւելեան կողմը) և ստիպեցին զանոնք «անտառաբլուր»էն մօտէն անցնող Շա Հօ գետին ետև քաշուելու։ Մեր զօրքերն օգնութիւն ընդունելով, հրետանիներուն կրակին պաշտպանութեամբ, յարձակեցան բլուրին վրայ և թշնամւոյն հետ զիրկընդխառն կռիւէ մը ետք տիրեցին անոր և հալածեցին թշնամին բլուրէն շատ հեռու։ Մեր աջ կողին վրայ թնդանօթի չափազանց բուռն մենամարտ մը տեղի ունեցաւ և միջօրէէն ետք, ճարոնական հրետանի մը ռմբակոծեց մեր կողմնակի դիրքը։ Հոկտ. 17 Բշ. գիշերն հանդարտ անցաւ։ Երէկ բլուրի մը վրայ եղած յարձակման ատեն թշնամին ամուր դիրք մ'ունէր հոն, և զայն բռնող թշնամի զօրաց թիւը դեռ որոշապէս հաստատուած չէ. բայց տեղի ունեցած կռիւին սաստկութենէն կ'մակաբերուի թէ բաւական շատուոր էին։ Մեր հրետանիները կռուի յաջող պատրաստութենէ մը ետք, մեր զօրքերը գրոհ տալով գրաւեցին թշնամւոյն ամբողջ դիրքն և հալածեցին թշնամին մինչև երկու քիլոմէթր տեղ։ Կռիւը դեռ այս առտու վերջացաւ։ Ճարոնցիք տարապայման յամառութեամբ պաշտպանեցին ինքզինքնին և սուինով իսկ կռուեցան, և շատ մարդ կորսուսին։ Այս կռուին միջոցին 11 թնդանօթ ու մէկ արագահարուած թնդանօթ աւար առինք։ Մեր զօրքերը քաջաբար կռուեցան։ Մեր կորուստները յայտնի չեն դեռ։ Այժմ ժամ 8 է. մեր գծին ամբողջ ճակատին վրայ թնդանօթաձգութիւնը կ'շարունակէ. զօրքերը շատ յոգնած են բայց իրենց ոգեւորութիւնը մեծ է։»

⁂ Կիր. և Բշ. օրուան կռիւներուն վրայ ճարոնական աղբիւրէ առնուած լուրերը շատ ցանցառ են։ Առնուած լուրերն անցեալ շաբթուան մէջ տեղի ունեցած ճակատամարտին մասնակի դէպքերուն և մինչեւ շաբթուս մէջ տեղի ունեցածներուն մէկ համառօտութիւնն է, ուր նկարագրուած են Ռուսաց և Ճարոնցւոց թէ՛ յարձակման և թէ պաշտպանութեան ատեն ցուցուցած քաջութիւնը ինչպէս նաև երկու կռուողներուն մանրամասնութիւնները։ Թօքիոյէ կ'ծանուցանեն թէ ռուս սակաւաթիւ զօրախումբ մը որ Կիր. օր Բաօքանլիի մէջ ետ մղուած էր Ճարոնցի հալածող զօրախումբէ մը, Հուալինի և Բաօդայլինի մէջ մնաց։ Հալածող ճարոնական գունդը գրաւեց Բուանլին։ Թշնամին Ֆէնչիբոյի հիւսիսակողմէն հազար մեթր հեռու գիւղի մը մէջ կիսաբաժին մը կեդրոնացուց։ Երկու հրետանիներու համար Դաշանի հիւսիս. արեւմտեան բարձունքներուն վրայ տեղեր պատրաստուած էին։ Ճարոնական կեդրոն բանակին կացութիւնը մինչև Հոկտ. 16 իրիկուն անփոփոխ մնաց։ Ձախ բանակին առջև մեռեալներուն թիւն երթալով կը շատնայ։ Մինչեւ Հոկտ. 15, չորս հազար ռուս դիակներ համրուեցան, բայց այնչափ շատ կան դեռ որ համրելն անկարելի է։

⁂ Բշ. կէսօրին հետեւեալ տեղեկութիւններն հասան Թօքիօ.— Ճարոնցիք շարունակելով իրենց յառաջխաղացումը, Շա—Հօի հարաւակողմը նոր դիրքեր առին։ Ձախ բանակն Հոկտ. 15ի կէս օրէն առաջ 4—5 ռուս հետեւակ վաշտեր և բազում հրետանիներ դուրս վտարեց Վուփուքիաղունէն և գրաւեց այդ տեղը։ Ետ մղուեցաւ նաև կեդրոնէն եղած հրետանիի հակայարձակում մը։ Ձախ բանակին հետեւակազօրքը շատ կ'նեղէ ռուսաց նահանջը։ Օքու՝ Շէնլինփուանկի մէջ ռուս աջակողմին գլխաւոր ոյժերուն վրայ յարձակեցաւ և այժմ կ'աշխատի երկաթուղւոյն երկայնութեամբ ռուսաց նահանջը կտրել։

Բնիկ ճարոնական թղթակիցներ ծանուցին թէ անցեալ Գշ. և Դշ. շարունակ զիրկընդխառն կռիւներ տեղի ունեցան, սուինով և սուրով։ Ճարոնցիներուն մէկ յարձակման ատեն Ռուսերը թնդանօթի հարուած հարուածի կռուեցան, ապա իրենց սուինները գործածեցին և վերջապէս՝ հրացանի բուները։ Բազմաթիւ Ճարոնցիներ փշրուած գանկերով գետին սփռուած են։ Հիւանդախնամ զինուորները, նոյն իսկ Ճարոնցիներունն ալ չեն կրնար ժողվել անհամար վիրաւորեալները, որոնք հազարներով երկար ժամեր անխնամ կ'մնան ռազմադաշտին վրայ, և սոսկալի ցաւերով գետնաքարշ կ'նեղուին. հարիւրաւորներ այս վիճակին մէջ կ'աւանդեն իրենց հոգին։ Ուրբաթ օրուան փոթորիկն ալ ուրիշ աղէտք մ'էր։ Տեղատարափին պատճառաւ հեղեղներու վերածուած վտակները, լեռներն ի վար հոսած ատեն, վիրաւորեալ կամ մեռած զինուորներուն արեամբ ներկուած էին։ Հրացաններու ճայթիւններուն խառնուած էին վիրաւորեալներուն հեծեծանքները։ Տեղի մը վրայ, ուր ֆինլանտական գունդ մը երկար ատեն դիմադրած էր ճարոնական զօրաց յարձակումներուն, մէկ քանի խաւ դիակներով ծածկուեցաւ։ Տեյլի Էքսբրէս կ'իմանայ Բեդերսպուրկէ թէ Ֆին և լեհ գունդերը շատ ծանր կորուստներ կրեցին։

⁂ Կիրակի օրուան կռիւներուն վրայ հետեւեալը կ'հրատարակեն Բեդերսպուրկէ. —Կիրակէ Բշ. լուսնալու գիշերը, Ռուսերն յաջողութեամբ յարձակեցան Ճարոնցիներուն վրայ և բազմաթիւ հրացաններ աւար առին։ Բշ. բովանդակ ճակատին վրայ նոր յարձակում մ'ըրին պահեստի զօրքերով։ Թղթակիցք ոմանք կ'կարծեն թէ ճակատամարտը թերեւս երկու օր երկարի։ Զօր. Բէնէնքամֆի նահանջը կըտրուած չէ. արեւելեան բազուկն այնչափ ետ քաշուեցաւ որ կեդրոնին կ'օգնէ։ Այս օրուան ճակատամարտը վերջին աստիճան սաստիկ էր, և թնդանօթներու կրակն ալ նախկին օրերուն կրակէն շատ աւելի բուռն էր։ Ռուսաց նահանջի գիծն ապահովուած է։ Հուն գետին վրայ բազում կամուրջներ հաստատուեցան, մարտկոցներու պաշտպանութեան տակ։ Երկու կողմին կորուստներն երթալով կ'շատնան։

⁂ Լօքալ Անզայկէր թղթակիցն Հոկտ. 17 թուով հետեւեալը կ'հեռագրէ Մուգտէնէ.— Հոկտ. 15 և 16ին Մանչուրեան բանակին բովանդակ ճակատին վրայ շարունակեց ճակատամարտը։ Ռուսերը բըռնեցին իրենց ամէն դիրքերն և շատ կէտերու մէջ ալ թշնամւոյն յամառ դիմադրութեան յաղթելով յարձակման սկսան և յառաջացան։ Հոկտ. 16ին իրիկուան, Բեդրով, Նայլըօդ և Վիլմանչդրատ գունդերը բուռն կռիւներէ ետք, վանեցին թշնամին Շուանչանի հարաւ. արեւմտեան ամուր դիրքերէն և 8 թնդանօթ աւար առին։ Անցեալ գիշեր, Ճարոնցիք կէս գիշերուն հետեւակ ստուար գունդերով յարձակեցան Շա—Հօ գետին Ռուսաց դիրքերուն վրայ, բայց երեք քառորդ ժամու չափ ռմբակոծուելէ ետք մեծ կորուստներով ետ քաշուեցան։ Այդ միջոցին մթութեան մէջ, հրետանի մ'ալ յաջողութեամբ մասնակցեցաւ անոնց յարձակումն ետ մղելու գործին։ Այսօր ժամ 10 ½ին Շա—Հօի ռազմավայրէն մեկնած պահուս ամբողջ ճակատին վրայ կ'գոռային թնդանօթները։ Բարձրաստիճան զօրավարներուն վստահութիւնն անսասան է։ Մեզ մօտ գտնուող բանակին ձախակողմը բուռն գրոհով մը ձեռք անցուց Ֆէնսիադունի բարձունքներն որ կ'իշխեն դաշտին։ Ռուս հետեւակազօրքը ցուցուց թէ յարձակման մէջ ալ գերազանց է եթէ թոյլ տան իրեն յառաջ խաղալ։ Ճակատամարտին ամբողջ օրը վճռական արդիւնք մը չունեցաւ, զի կռիւը դեռ կ'շարունակէ և ոչ ուրեք կարեւոր յաղթութիւն մը ձեռք բերուեցաւ։ Ռազմագիտական կացութիւնն աննպաստ կ'երեւի Ճարոնցւոց համար։ Եթէ կռուին բախտը Ռուսաց նպաստէ և այժմու վիճակէն օգուտ քաղուի, կարելի է որ Ճարոնցւոց համար աղէտք մը յառաջ գալով, այս արիւնալի պատերազմը վերջանայ։

⁂ Բերլինէր Լօքալ Անզայկէր հետեւեալ հեռագիրը կ'հրատարակէ Մուգտէնէ.— «Զօրաբաժնի մը հրամատարն որ պաշտօն ունէր արեւելեան ճակատին վրայ բարձրաբերձ ժայռերով շրջապատուած բլուրի մը վրայ յարձակելու, ոտքէն ծանրապէս վիրաւորուելով հոս բերուեցաւ. այդ զօրավար մալեգին յարձակում մ'ըրած ատեն իր զօրաբաժինը սոսկալի կորուստներ կրեց։ Սիպերեան 23րդ գունդին 6րդ գումարտակը թշնամւոյն գնդակի անձրեւին տակ կորսնցուց իր ամբողջին հինգ—վեցերորդ մասն, երբ բլուրին աւելի կողերէն վեր կ'մագլցէր։»

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՃԱՐՈՆԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՀԵՏ.— Ռէօյդէրի թղթակիցը մանչուրեան ռազմադաշտին վրայ տեղի ունեցող ճակատամարտի մասին Լոնտոնի ճարոնական դեսպան Մ. Հայաշիի հետ ունեցած մէկ տեսակցութեան պահուն, դեսպանն ըսաւ.—Մարդու կորուստը շատ մեծ է, և մեզ ամենքս ալ շատ կ'ցաւինք ատոր։ Բայց ի՞նչ կըրնանք ընել։ Անոնք որ գիտեն թէ այս պատերազմին ի՛նչ պարագաներէ ծագում առաւ, անշուշտ գիտնալու են թէ կամքի որպիսի անյողդողդութեամբ պիտի մըղուէր այս պատերազմը, և գիտնալու են թէ այս պատերազմը շարունակելէ ուրիշ ճար չկայ։ Ճարոնի չի պատկանիր ըսել թէ հաշտութեան բանակցութեան ժամանակն եկած է թէ ոչ։ Ատիկա Ռուսիոյ գիտնալիք բանն է, չմոռնալու միակ կէտը սա է թէ մեզ չէինք պատերազմը գրգռողները։ Մ. Հայաշի Մանչուրիոյ գործողութեանց շարունակութեան վրայ խօսելով ըսաւ. «Ձմեռնային տեսակէտով, Մանչուրիոյ ձմեռը ռազմային գործողութեանց համար աւելի յարմար է քան թէ ամառը։ Պարէնի և ռազմանիւթի փոխադրութիւնք օդին պատճառաւ չեն դժուարանար կամ չեն ընդհատիր։ Ամէնէն աւելի կարեւոր կէտն որ մօտերս պիտի առնուի, Դիէ Լինկն է. եթէ մէյ մը հոն մտնենք, այլ եւս Խարպինի ճամբան բաց է մեր առջև։» Դեսպանը, ի վերջոյ, հաշտութեան մօտ ըլլալը ծանուցանող և Թօքիոյէ համնող հեռագրին վրայ խօսելով ըսաւ. «Հաշտութեան կնքուելու փափաքը մարդասիրութենէ ծագում կ'առնէ, և տեղի ունեցած արիւնահեղութեանց վրայ զգացուած նողկանքին հետեւանքն է։ Բայց այժմ շատ ուշ է սոսկալի դէպքերէն, պէտք էր առաջուց կանխատեսելով անոնց առաջքն առնուէր։»

ՏԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆ Ի ՌՈՒՍԻԱ.—Բէթի Բարիզիէնի Բեդերսպուրկի թղթակիցը կը հեռագրէ.—«Լաւատեղեակ շրջանակներու մէջ սա համոզումը գոյացուցած են թէ կացութիւնը գրեթէ յուսահատական է, և թերթերն որքան ալ ջանան ասոր հակառակը ցոյց տալ, անվիճելի է թէ կացութիւնն յուսահատական կ'թուի անոնց, որ անցած դարձածը դեռ նոր կ'իմանան։» Ժողովուրդն հանդարտ ու լուռ է, բայց յոյժ սրտաբեկ եւ տխուր։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԻՎԱՆԸ

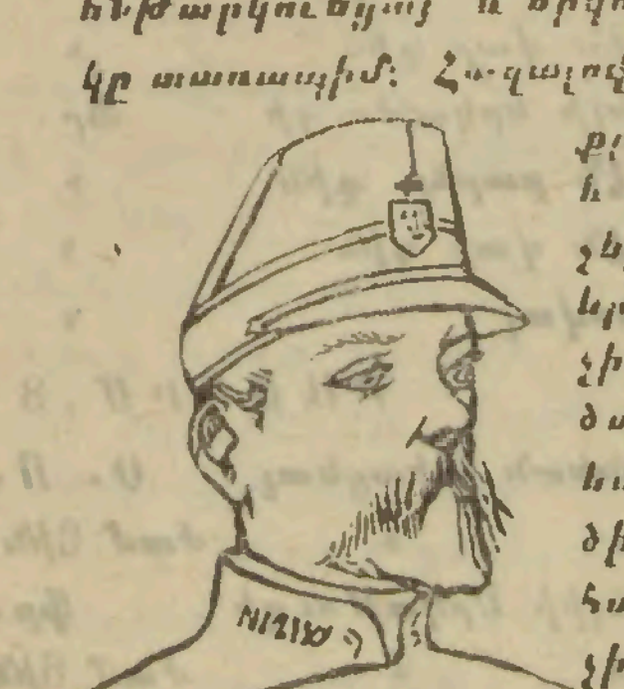
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ Կառավարության 1953 թ. դեկտեմբերի 31-ի նիստում քննվել է հետևյալ հարցը.

ԴԱՂ ԱՌՆԵԼՈՒ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ

Վկայուած 15 Ապրիլ 1896

Դաղ առնելու հետեւանքով հազի նեղութիւններ ու երկու տարիէ ի վեր կը տառապիմ։ Հազալով, հազալով բուքս գրեթէ չորցաւ և կենդրեկս վար չերթ որ մինչեւ որ երրեմներբեմն ջուր չի խմեմ։ Վերջին ծայր յուսահատած եմ, եթէ մէկը քովս ծխէ, անմիջապէս հազալով կը փախչիմ։ Երբ տաքնամ

ո՛չ անհանդստութիւն կ'զգամ, ո՛չ ալ կը հազամ, միշ մը մսխուռ պէս, հազերս կ'րսկսին։ Անկողինին մէջ հանգիստ եմ, անոր համար որ տաք է, առաւօտները քառորդի մը չափ անընդհատ կը հազամ չատ կը աքնիմ, բայց չեմ յաջողիր միշ մը խուխ (պալղամ) հանել։

Երբեմն պատառ մը բան կ'ուտեմ առաւօտները, իսկ յաճախ մինչեւ կէսօր, բերանս բան չեմ կրնար դնել, հազիս և ստամոքսիս ուռեցքներուն պատճառով։ Թերթերու մէջ կարդացի հրաշալի բուժումները որոնք ձեռք բերուած են ԿԻՒՍՕԻ ԽԱՑՈՂԱՆԻՆ (գաթրան) շնորհիւ կ'աղաչեմ շնորհ ըրէք ինձ ևս չի՞ մը ղրկել։

Պաղամապետուբեան Ճախկիճ Պասօնեան Պիլճօնս Պալնս

Պահանջած ԽԱՑՈՂԱՆԸ (գաթրան) հասցնելէ վերջ կը գրէ, «Ձեր ԿԻՒՍՕԻ ԽԱՑՈՂԱՆ անուն դեղը անվրէպ դարման է ամէն անոնց որք կը տառապին յամառ հարբուխէ, հազէ, դժուարաշնչութենէ և շնչառական գործարաններու հիւանդութիւններէ։ Այս դեղ 6 օրուան մէջ առողջացուց զիս, խմել սկսելէս 2 օր վերջ, գիշերը թքնել, խուխ հանել սկսայ, 6 օրէն հազս կտրեցաւ ամէն զատ ախորժակս բացուեցաւ և չատ առողջ եմ ու հանգիստ կեանք կը վարեմ»։

Ամէն ճաշէ առաջ, գաւաթ մը ջուրի մէջ մէկ սուրճի դգալ ԿԻՒՍՕԻ ԽԱՑՈՂԱՆ դնելով խմել բաւական է բուժելու հազը հարբուխն ու թոքախտի սկզբնաւորութիւնը։ ԽԱՑՈՂԱՆԸ կ'սպաննէ մանրէները։

Եթէ ճշմարիտ ԿՈՒՏՐՕՆ ԿԻՒՍՕԻ տեղ այս կամ այն դեղն առնել առաջարկեն ձեզ, իբր անոր չափ ազդեցիկ, զգուշացէ՛ք չահամոլութեան համար կընեն այդ գործ պայմանաւոր առաջարկներ։ Եթէ կուզէք վերջնականապէս բուժել Ձեր հազը, հարբուխը, անհոգութեան պատճառաւ հինցած պաղնիքը, կուրծքի իջուածքը եւ կոկորդի բորբոքումը եւ մինչեւ իսկ դժուարաշնչութիւնն ու բաւական առաջացած թոքախտը, անպատճառ ԿԻՒՍՕԻ ԽԱՑՈՂԱՆ պահանջեցէք դեղարաններէն։ Այս դեղ Նորվէկիոյ եղեւնի խայծղանէն կարտադրուի, զոր խայծղանը լուծելի քնելու գիւտի հեղինակը Պ. ԿԻՒՍՕ կը պատրաստէ։

Այս պատճառով իր նման դեղերու ամենաազդեցիկն ու անվրէպ բժշկողն է։ Զը խաբուելու համար ուշադրութիւն ըրէք շիշերուն վրայի պիտակին որ պէտք է պարունակէ բառը Գաղ. մեծ գիրերով տպուած, ասոր տակը, Պ. ԿԻՒՍՕԻ ստորագրութիւնը կարմիր. կանանչ եւ մանիշակագոյն մելանով չեղափի գրուած նոյնպէս հետեւեալ հասցէն Maison Frere, 19, rue Jacob, Paris։

Այս դեղին բժշկութիւնը օրական 30 փարայի կուգայ ու անպատճառ կը բժշկէ հիւանդը։

Ծան. Անոնք որ խայծղանի ջուրէն չեն սիրեր, անոր տեղ ամէն ճաշի ժամանակ 2-3 հատ ԿԻՒՍՕԻ ՔԱՓՍՒԼ կրնան կլլել, ինչ որ Նորվէկիոյ գեւրիներու խայծղանէն պատրաստուած ըլլալով անոր բուժիչ ազդեցութիւնն ունի եւ կատարեալ կերպով կը գեւրացնէ մերսողութիւնը, որովհետեւ խայծղանը խիստ օգտակար է ստամոքսին, եւ մարմնոյն կազմուածքը ուրիշ վտանգներու դէմ կը պաշտպանէ։ ԿԻՒՍՕԻ ճշմարիտ քափսիւլները ճերմակ են որոնց իւրաքանչիւրին վրայ ԿԻՒՍՕԻ ստորագրութիւնը կայ սեւ գրով։ Թէ ԿԻՒՍՕԻ խայծղանը եւ թէ քափսիւլը ամէն դեղարաններու եւ մթերանոցներու մէջ կը ծախուին։

8—1 (4)

ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ ԴՊՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌՋԵՒԸՆ ՑԵՒ ՈՒ ՆԱՐ

"ԵՒԱ,,

ԲԱՐԵՓՈԽՈՒԱԾ ՈՒ ՃՈԽԱՑԱԾ

Նոր տպագրութիւնը լոյս տեսաւ մէջակ դիրքով՝ գեղակերտ կափարիչով ու տոկուն կազմով։ Կ'պարունակէ 28 վիմագրուած տախտակներու մէջ 140ի չափ օրինակներ ու պատկերներ, որք կ'ներկայացնեն զանազան հագուստներ Զաքարեան Դպրութեանց ձեւելու կերպը, ինչպէս են կարճ, պարզ, կրկնակողմասով, կրկին յետսամասով, եռակողմասով իրանազգեստներ, այլ և այլ կազմութեանց պէսպիսութիւններ, թեւեր, քղանցքներ, վօլաններ, ժաքէթներ, բալթօներ, պօլէրօ, ֆիկարօ և թիկնազգեստներ, օծիքներ, եւն., եւն., և որք 182 էջերու մէջ յստակ կերպով բացատրուած են։ Առանձին 40 սառւար էջերու մէջ գրուած են 1100ի չափ արհեստագիտական բառեր՝ քառորդ դարէ մ'աւելի միջոցին ճչտուած, և անոնց դէմ նշանակուած են Նոարեբէն, ֆրանս., իտալ., յունար.։ Այս նոր գործն իր նախորդները կ'գերազանցէ գործնական առաւելութիւններով՝ որ է տիպարներուն առանց կարաբաժինի պատրաստուիլը, ձեւի ու կարի ուսումն ուսուցանողին և ուսանողին համար ամէն դժուարութիւն միանգամ ընդմիշտ բարձուած է։

Իւրքնուսոյց դասագիրք մ'է։ Գին 30 ղրշ., թղթատարի ծախքով 35. Կեդրոնատեղին Կ. Պոլիս Մեծ Նոր Խան վերի յարկ, թիւ 17։ 5—4

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՉԷԹԻ ԵՒ ՕՃԱՌԻ

Ժ. Տ. ՐԱՐԱՍՔԷՎԱՅԻՏԷՍ

Քէօփրիւ Մէյտէն Խան Թիւ 60

Մանմահուդ.—Գորոքէօղ, Մեծհերտոտ հառաւէ, Սոպիւթրեան դէղարանին կից։

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Այս վաճառատան մէջ մեծաքանակ և փոքրաքանակ կ'ծախուին ճչմարիտ և զուտ ձէթեր ու օճառներ։—

Ապրանքներուն ընտրութեան յանձնուելը վաճառատան կողմէ կ'կատարուի ծրիաբար 100 դահեկանէ վեր։—Այն ապրանքները, որոնցմէ գոհ չէին մնար գնողները, ետ կ'առնուին փոխարժէքը վճարուելով։—

Գիները վերջնական են և անփոփոխ

Առաջնակարգ ձէթ,	օխան $6^1/_4$ ղրշ.
Նմանապէս լաւ տեսակէ	» 6 »
Վառելու ձէթ	» $5^1/_2$ » և 5
Առաջնակարգ օճառ տանիներու համար $3^3/_4$ ղրշ.	

Նմանապէս լաւ օճառ $3^1/_4$ օխան։

Մասնաւոր զեղչ եկեղեցիներու, դպրոցներու, հիւանդանոցներու և ուրիշ մարդասիրական հաստատութեանց համար եղած գնումներուն։— Վաճառատունս ուզողակէ յատկութիւն ունենալով տարածքով կեդրոններու հետ, յանձնառութիւններ կ'ստանձնէ ուտելու եւ վառելու ձէթի, մեքենաներու յատուկ ձէթի և զինուորի համար, ուղղուած քանակութեամբ և տեսակով։—

Մանրամասնութեանց.—Հաւաքեւ ապահով վարձատրութիւն մը պիտի տրուի այն անձին, որ հաստատէ թէ այս վաճառատան կողմէ ծախուած ապրանքներուն մէջ սար եւ խառնուած ապրանքներ կ'գտնուին։

Մեծ սիրելիութիւն մը կ'ըրնէ հաստատուելու հաստատ այս ձեռնարկութեան։ Գասողքրեղի մասնաճիւղն օճառ չի ծախեր։ 50—27

ԱԶԴՈՒ ԼՈՒԾՈՂԱԿԱՆ ՄԸ

պնդութիւն ունեցողներուն կը յանձնարարենք ՌՕԺԷի փոշին գործածել։ Այս փոշին գործածութիւնը, կը բաւէ արդարեւ, անմիջական կերպով անհետացնելու համար ամէնէն դժնդակ պնդութիւնը։ Մէկ խօսքով, բացարձակապէս արագ կերպով եւ ախտոձերքօրէն կը բուժէ ՌՕԺԷի փոշին։

Նաեւ, Բարիզի Բժշկական Ակադեմեան, ինքն իսկ հիւանդներու յանձնարարած է այս դեղը, ինչ որ չա'տ հազուադէպ պարագայ մըն է։ Շիշին մէջ գտնուած փոշին ամբողջութեամբ պէտք է լեցնել կէս ջուրով լեցուն շիշին մէջ։ Տղաքներու համար շիշին պարունակած փոշիին կէսը կը բաւէ։ Փոշին կէս ժամու մէջ ինքն իրեն կը հալի, եւ միայն խմելը կը մնայ։ Շիշը կ'արժէ 2 ֆրանք։ Եթէ ՌՕԺԷի փոշիին տեղ ուրիշ լիմօնատ ներկայացնեն ձեզի զգուշացէ՛ք, չահու համար է. չշփոթելու համար, շիշին վրայ փակցուած կարմիր թուղթին վրայ գործատան հասցէին ուշադրութիւն ըրէք. Maison L. Frere, 19, Rue Jacob, Paris.

Կը ծախուի բոլոր դեղարաններուն եւ դեղի մթերանոցներուն մէջ։

ԹԱՏՐՈՆ

ՄՆԱԿԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ վաղը գիշեր ժամ $2^1/_2$ին Բանկալթի, Օսման Պէյի Թատրոնին մէջ մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացնէ Բոքէոյ «...» , փիլիսոփայական տրամ 9 վարագոյր։

⁂ Կիրակի ցերեկ (Հոկտ. 10) ժամ 7ին ի Գոնքորտիա չքեղ և անզուգական ներկայացում մը պիտի տրուի Մնակեան Թատերախումբին կողմէ, Սեզէէն Ետրը զղջում, թատերախաղ 6 վարագոյր, ուրկէ յետոյ Զափբասար, Մանթէոսեան, Թօլայեան և Տիկ. Գնար պիտի ներկայացնեն ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը։

QUINA-LAROCHE

ՔԻՆԱ ԼԱՌՕՇ

Ստամոքսի հիւանդութիւններուն դիմադրելու համար, բժիշկները չատ անգամ կ'առաջարկեն կոշտուրիչ դեղեր գործել. և ընդհանրապէս Քինքինայի նախապատուութիւն տալով զայն կամ գինիի և կամ ուրիշ ըմպելիքի մէջ լուծելով կուտան։

Աւելորդ է ցուցնել կարգալ Քինքինայի, որովհետեւ բժիշկներն ամէն օր կ'գործածեն զայն և հետեւաբար չինք կարծեր որ անոր բուժիչ զօրութեան ու հրաշալի ազդեցութիւնը չգիտցող ներ գտնուին։ Կարեւորն այն է սակայն, երբ Քինքինայով պատրաստուած դեղ ծախուածներէ չատեր՝ զուրկ են Քինքինայէն սպասուած բուժիչ յատկութիւններէն, անոր համար Քինքինայի ազդեցիկ հիւթը կեղեւէն զատելու տրուեստը գաղտնիք մ'է չատերուն համար։ Մինակ ՔԻՆԱ ԼԱՌՕՇ ըսուած դեղն է որ կատարելապէս կը պարունակէ իր մէջ Քինքինայի բուժիչ հիւթն ու այժ տալող ազդեցութիւնը։ Եւ չկայ դեղ մը որ ՔԻՆԱ ԼԱՌՕՇԻ չափ այժ տայ մարմնոյն։

Տղացկան կիներու տկարութեան, ստամոքսի տկարութեան և վատուժութեան համար ազնուելի դարման մ'է ՔԻՆԱ ԼԱՌՕՇԸ։ Կ'բուժէ Նաեւ անարիւնութեան ամէն տեսակն հիմնապէս եւ արագաբար բուժելու համար պէտք է գործածել ՔԻՆԱ ԼԱՌՕՇԻ ՊՈՂՊԱՏԱԽԱՌՆ տեսակը։ Մէկ խօսքով այժ տալու ամէնէն զօրաւոր դեղը Քինա Լառօշն է։ Կեղծերէն զգուշացէք։ Դեղարաններէն ու մթերանոցներէն անպատճառ ՔԻՆԱ ԼԱՌՕՇ փնտռեցէք։ 26—18

ԻՆՉ ԿԸՐՑՆԵՄ ՏՂԵԿԻՍ

Տղաք երբ հինգ վեց ամսուան ըլլան մայրերը անոնց լաւ սննդարար ուտելիք գտնելու հետամուտ կ'ըլլան, ինչ որ չատ բնական է, ըստ որում, մայրական կաթը որչափ ալ առատ ու զօրաւոր ըլլայ, այլեւս սնուցական կ'դառնայ տղաք ուժովցնելու, երբ վեց ամսու ըլլան անոնք։ Բարիզի ամենէն հռչակուած բժիշկը Տքդ. Ֆալիէռ նկատողութեան առնելով այս կարեւոր խնդիրը, երկար փորձերէ ու քննութիւններէ վերջ, յաջողած է հնարել տղոց համար առաջին կարգի սնունդ մը, ՖՈՍՖԱԹԻՆ ՖԱԼԻԷՌ անուամբ, որ Բարիզի, Լոնտոնի և Վիէննայի Բժշկական Համալսարաններէն գնահատուելով, բոլոր քաղաքակիրթ աշխարհին մէջ ընդհանրացած է։ ՖՈՍՖԱԹԻՆ ՖԱԼԻԷՌը չոքօլայի պէս խիստ քաղցրահամ է և միեւնոյն ժամանակ վերջին աստիճան սննդարար ու կազդուրիչ. բայրական կաթին կրկին անգամը սը նունդ կ'պարունակէ, զոր ուսող տղաք կ'սնանին, կ'տոմուին, կ'աճին կ'կայտառանան, չուտով ոտքի կ'ելլեն և տղոց հիւանդանալու սկզբնաւորութեան դէմ կ'ամրանան։

Հազարաւոր օրինակներ կ'ապացուցանեն որ Ֆոսֆաթին Ֆալիէռով մեծցող տղաք, քաջողջ, ուժեղ, զօրաւոր և կայտառ մարդիկ եղած են ու կ'ըլլան։

Ամէն հասակէ անձինք անհրաժեշտ է որ գործածեն այս ազդեցիկ սնունդը։ Մանաւանդ ծերեր, հիւանդութենէ ապաքինողներ, ծծմայրեր ու հղիներ, որոնց վերջին սաստիճանի այժ, սնունդ և կորով կուտայ։

ՖՈՍՖԱԹԻՆ ՖԱԼԻԷՌը կը ծախուի Կ. Պոլսոյ և գաւառներու մեծ դեղարաններու ու դեղի մթերանոցներուն մէջ։ 26—25

ՍԹԺՆ ՈՒ ԿԱՐՈՂՆ Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿՍՏԱՑՈՒԻ

Դարուս վերջին քառորդին մէջ, թէ հասարակութիւնն եւ թէ բժիշկները տեսին մեծորոքը եւ կազմուածքը զօրացնող դեղերուն ամենէն զօրաւորն, մանաւանդ ոսկրոց և ազդեցիկը ճանչցած են իօտը։ Այս դեղ չատ մը ձեւերու տակ կը տրուի եւ նոյն իսկ ձկան իւղն ալ անոր համար կը յանձնարարեն որ իօտ կը պարունակէ իր մէջ։

Սակայն իր ամէն ձեւին տակ այնչափ օգտակար չկրնար ըլլալ այս դեղ որչափ ՆՈՒՐՐԻ ԳԻՆԻԻՆ բաղադրութեան մէջ, ուր իօտը խառնուելով թանինի եւ ուրիշ կազդուրիչ դեղերու, ազնուելի պատրաստութիւն մը եղած է եւ որ տրուած անունով է ՆՈՒՐՐԻ ԳԻՆԻ անուամբ։

Իր այս ազնուելի բաղադրութեան չնորհիւ, ՆՈՒՐՐԻ ԳԻՆԻՆ արդէն իսկ սկսած է տեղը բռնել լիմօնատային եւ ձկնիւղին։ Համը խիստ քաղցր է եւ գինին ալ խնայողական, որովհետեւ ազդեցութիւնն արագ ըլլալուն համար քիչ չափով առնել բաւական է։

Բժիշկներուն ամէնքն ալ համաձայն են հաստատել թէ, անքարիւնութիւնը, տժգունութիւնը, արիւնի հասնելու նիհարութիւնը, թոքախտի սկզբնաւորութիւնը, թուլի տակի գեղձերը (պէզ), խոյլը (սըրաճա), մորթի ընդհանուր հիւանդութիւնները եւ կանանց ու տղայոց տկարութիւնը հիմնապէս եւ արագ դարմանելու համար ազնուելի դեղ մ'է Նուրրի գինին։

Ճշմարտապէս կազդուրիչ ըմպելի մ'է ՆՈՒՐՐԻ ԳԻՆԻՆ, բայց կեղծերէն եւ նմանութիւններէն անհրաժեշտ է զգուշանալ. որովհետեւ չատ մը չահամոլներ իրենց գէշ պատրաստութիւններն կ'ուզեն ծախել հասարակութեան իբր ՆՈՒՐՐԻ ԳԻՆԻին չափ ազդեցիկ եւ անոր յատկութիւններովն օժտուած. Ի հրաւ այս կարգի խօսքերու, ՆՈՒՐՐԻ ԳԻՆԻ միայն փնտռեցէք։

Կը ծախուի Կ. Պոլսոյ եւ գաւառներու մեծ դեղարաններուն եւ դեղի մթերանոցներուն մէջ։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԱՆԽԱՐԴԱԽ ԼԱՍԹԻՔՆԵՐ

"ԲՐՕՎՕՏՆԻՔ,,

Կ'յանձնարարուի ամէնուն աղէկ ուշադրութիւն ընել չուրջի սա չորս նշաններուն, և մանաւանդ 1888 ԹՈՒԱԿԱՆԸ կրող ԱՍՏՂԱՆԻՇԻՆ, ու վաճառատան «ԲՐՕՎՕՏՆԻՔ» անուանին՝ որ ռուսերէն գիրերով գրուած է անոր մէջը։

Այս ընտիր և առաջնակարգ ռուսական լաստիքը կը ծախուի, կօշիկի ամէ՛ն գեղեցիկ վաճառատուններուն և լաստիք ծախող բոլոր խանութներուն մէջ։ Ու բաւ մթերանոցն է.

ՊՕԼԻՍ, ԷՆՏ. ՔԷՕԼԷ

Մեծ—Թիւճարէթ Խան Թիւ 4

50—7

1888

ТОВ. РУСО-ФРАНЦ ЗАВОДЪ С.П.Б. ПРОВОДНИКЪ РИГА

FRENCH IND. RUBBER WORKS RUSS

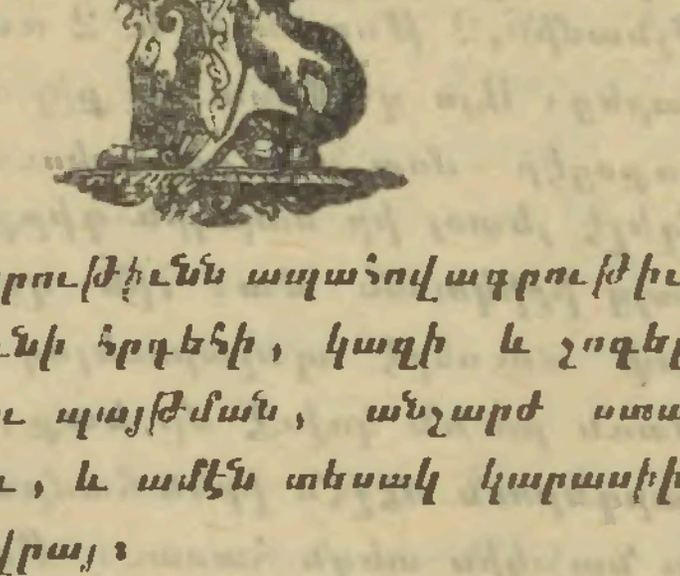
ԼԱ ՊԱԼՈՒԱԶ

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1863 ԻՆ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ. ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ Ի ՊԱԼ (ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ)

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ԵՒ ՊԱՀԵՍՏ 15,243,000 ՖՐ.

ՎՃԱՐԵԱԼ ԳՈՒՄԱՐ 113,000,000 ՖՐ.

Այս ընկերութիւնն ապահովագրութիւններ կ'ընդունի հրդեհի, կայծի և շոգեկլից կաթսաներու պայթման, անշարժ ստացուածքներու, և ամէն տեսակ կարասիի և վաճառքի վրայ։

Ընկերութեան դրամատուն

ՔՐԷՏԻ ԼԻՕՆԷ է Պոլս.

Ընդհանուր գործակալ է Պոլս.

ՔՐԻՍՏԻԴԻԱՆ ՇՈՒ.

Պոլիս Ալալըմճի Խան, թիւ 16—18

100—5

ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ.—Տոքթ. Ե. Մասիս փոխադրած է իր բնակարանը, Բերա, Թագսիմ փողոց թիւ 12, ուր ըստ առաջնոյն հիւանդ կ'ընդունի ամէն օր կէս օրէ վերջը։ Զորեքշաբթի օրերը միայն նոյն ժամերուն ձրի։ 6—4

ՊԱԼՔԱՆ

ԱԹՈՒԱՆՁՆԱՇՆՈՐՀԵԱԼ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ. ԱԹԵՆՔ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ, ՊԱՀԵՍՏ ԵՒ ՆՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՒՄԱՐ ՖՐԱՆՔ 7,500,000

ԿԵԱՆՔԻ ՃԻՒՂ

1899ի ապահովագրութեանց գումարն է 19,534,276 ֆր.։ Ամբողջ կէտօք վրայ և խառն ապահովագրութիւն, փրկեն դրամագլխով, առաջ օժիտ դրամագլխի այլ և այլ ձեռքագրութիւններով, չափաւոր պայմաններով եւ նպաստաւոր պայմաններով։ Մէկ տարիէն ապահովագրութիւնը չեղեալ փոփոխելի կ'ըլլայ։ Ընկերութիւնը շահերը և է ապահովագրութիւն չընկէ կը ապահովագրեալն մասնակցութեամբ մեծամասնութեան, ամէն կողմ հաստատելու պարագային, եթէ առանց իւրաց ապահովելու ալ կատարուի։ Նմանապէս ս' և տարեկան յաւելուած չի պահանջեր։

ՀՐԴԵՀԻ ՃԻՒՂ

Ներկայ ապահովագրութեանց գումարն է 460,267,203 ֆրն.։

Դանձուած ապահովագին 1,433,963 ֆրանք։

Ապահովագրութիւն՝ փայտաշէն ու քարաշէն չէնքերու, կարասիներու և ապրանքներու՝ նպաստաւոր պայմաններով։

ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆՑ ՃԻՒՂ

Ապահովագրութիւն վաճառքներու չոգենաւերու մարմնի, աչխարհիս և ամէն կողմ ալ ուղեւորին։

1896ի չահաբաժինն է $18^1/_2$ %, 1897ինը՝ 18 %, 1899ինը՝ 18 % և 1899ը՝ 16%։ Ընկերութեան դրամատուն են ՔՐԷՏԻ ԼԻՕՆԷ Կ. Պոլիս, ԱՆԿԼՕ—ԱԻՍՏՐԵԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ Լոնտոն, ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ Սոֆիա։

Ընդհանուր գործակալ Թուրքիոյ ԱՐՇԱԿ ՌՈՒՆՃԵԱՆ։ 40—35

Ղալաթիա, Վոյվօտա փողոց, Օսմ. Պանքայի քով, Թանիյօղլուն խանի առաջին յարկ։

Գումարներ համար պատասխանատուն ... ։

ՕՍՄ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՄՆԵԱԼ ՎԵՀ. ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ

1892 ՕԳՈՍՏ. 2/14 ԵՒ 1310 ՍԷՖԷՐ 20 ԹՈՒԱԿԻՐ ՖԷՐՄԱՆՈՎ

Դիմել Ընկերութեան կեդր. գրասենեակը, Ղալաթիա, Քարաքէօյ, Ենի խան և կամ հետեւեալ հասցէներուն. —

Մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի, Ենի Ճամիի հրապարակ.
Պոլիս ՄՄ. Ի. Սատօք և Ռօտիգի, Շէյխ իւլ Իսլամ խան, Պահճէ գափու թիւ 10
Մագրգիւղ, Մ. Ա. Անմէլիտէս, կայարանի հրապարակ.
Գատը գիւղ, Քեամիլ էֆ., չուկայի հրապարակ.
Գատը գիւղ, Մ. Ա. Անդիբա, Մօտա ճատտէսի.

Պէօյիւքտէրէ, Մ. Ա. Տէմարչի.
Ղալաթիա, Մ. Լ. Բիրժանց, Թիւ 12, Թինէլ խան.
Ղալաթիա, Մ. Եղիէն Գրէմէզի, Թէվէքքէլ Խան
Բերա, Մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի, Մեծ Փողոց.
Շիշլի, Մ. Է. Ռօսէ,
Պէօյիւքտէրէ ճատտէսի. Թիւ 137.
Մեծ Կղզի, Րէսուլ էֆ.
Բ. Սոմմարիբա, Բէնէտիք

Գործակալութիւնք Օսմ. գլխաւոր քաղաքաց մէջ։ 50—30

ԴՐԱՄ ԹԷ ՊԱՏԻՒ

(90)

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Թ.—ԱՇԿԵՐՏՈՒԹԻՒՆ

Դուրս ելածնուն պէս, դեռատի աղջիկը նեղութիւն մը զգաց։ Եթէ Հանրի տը Ֆոժըրոլին հանդիպէր ի՞նչ պիտի մտածէր անիկա ասանկ երիտասարդի մը քովէն իր քալելը տեսնելով։ Բայց անմիջապէս ինք ալ զարմացաւ ատանկ գաղափար մը ունեցած ըլլալուն համար։ Եթէ, պատահմամբ, Մ. տը Ֆոժըրոլի հանդիպէր, պարզապէս եղբայրը պիտի ներկայացնէր անոր և Ժագի պիտի պատմէր թէ ի՞նչպէս ճանչցած էր երիտասարդ բժիշկը, որուն անուանը գեռ արտասանած չէր։ Բայց այդ օրը Հանրի՝ Բարիզ պաշտօնին գլուխն էր։ Ճաշի ատեն քրոջ և եղբօր մէջ գտնուող թեթեւ ամպը բոլորովին փարատեցաւ։ Ժագ նոր եռանդ մը ստացած էր։ Մեծ աշխուժով պարզեց իր ծրագիրները, ապահովցնելով Սէսիլը թէ իր մտածումներուն մէջ էն մեծ տեղը կ'գրաւէր, որովհետեւ կ'ուզէր այնչափ երջանիկ ընել զայն որչափ արժանի էր այդ բանին։ Երբոր ժամը սասը զարկաւ Ժագ գոչեց.

—Վաղը Բարիզ պիտի երթամ, երիկունը պիտի դառնամ ու ամսական ծախքի համար պէտք եղածները պիտի բերեմ։

Շուրջը նայեցաւ.

—Բան մը պակաս է հոս, ըսաւ։ Ո՞ւր կ'պահես ստակդ։

—Սա գրասեղանին մէկ գզրոցին մէջ։

—Փականքը հաստատուն կ'երեւայ, բայց բաւական չէ ըսաւ զայն քննելով։

—Դիտես որ գրեթէ դրամ չեմ պահեր հոս։ Բոլոր ծախքերս չէքով կ'վճարեմ, ասիկա խնդճ հօրմէս մնացած սովորութիւն մ'է։

—Իրաւ է, բայց և այնպէս քեզի պզտիկ դրամարկղ մը պիտի գնեմ, աւելի ապահով է։

—Ուզածիդ պէս ըրէ, բարեկամս։ Ժագ չարունակեց.

—Բնանալէ առաջ քանի մը նամակներ պիտի գրեմ։ Վաղը այնչափ զբաղած պիտի ըլլամ որ հիմակուց վրայէս նետել կ'ուզեմ այդ գործը։

—Աղէկ, ըսաւ Սէսիլ, բոլոր պէտք եղածը գզրոցին մէջ պիտի գտնես։ Դարակին մէջ նամակի թուղթ կայ, աւասիկ բանալին։

Ու Ժագին երկարեց բանալիներու պզտիկ տրձակ մը զոր գրպանէն հանած էր, և չարունակեց.

—Գալով ինծի, կ'թողում քեզ գիշեր բարի մաղթելով։

Ճակատը եղբօրը շրթունքներուն մօտեցուց և դորովի նշանով մը, նախասենեակին դուռը բացաւ իր սենեակը երթալու համար։ Շառլօթ չատոնց ամէն բան գոցած և ինք ալ սենեակը քաշուած էր։ Ժագ մինակ էր։ Իր չուրջը մարդ չպիտի գար զինքն անհանգիստ ընելու։ Աւելի վստահ ըլլալու համար, առանց ձայնի, կրկին անգամ կղպեց հիւրանոցին դուռը։

—Օ՛ն, մրմնջեց սատանայական չեշտով մը, գործի սկսինք։

Կամաց մը առանց ձայն հանելու, Սէսիլի ցուցուցած գրասեղանին գզրոցները բացաւ։ Թեթեւ քրտինք մը կ'հոսէր ճակատէն։ Իր փնտռածը ինքն մէջ պիտի յաջողէր, որովհետեւ, արդէն ըրածներէն աւելի մանրամասն հարցումներ չէր ուզած ուղղել քրոջը։ Երրորդ գզրոցը բացած ատեն, կեցաւ։ Անկիւն մը, հաշուոյ պզտիկ տետրակի մը տակ, Սէսիլի ըսած երեք հատ հարիւր ֆրանքնոց տոմսերուն քաղաք կապուտակ ծրարը կար։ Ժագ չշփոթեցաւ անով։ Աւելի բարձր գիտումներ ունէր, աւելի արժանի, Լավէռտաք, Սավեննօլ և Ընկեր. Տան պատգամաւորին մը։ Դզրոցին միւս անկիւնը հոգածութեամբ դրուած էր քրոջն ակնարկած չէքերուն տետրակը։ Գործը յաջող կ'երթար։ Ժագ՝ Սէսիլի վերջին նամակներէն մին հանեց թղթապանակէն։ Տրամադրութեան տակ նամակի թուղթի տուփ մը կար։ Անկէ առաւ հատ մը և երկու ժամու չափ բուռն եռանդով մը ջանաց այդ թուղթերուն վրայ նմանցնել հոգեւոր քրոջը ստորագրութիւնը։ Քանի՛ ճերմակ թուղթերը կ'սեւնային, հետզհետէ աւելի յաջող փորձերուն տակ՝ Ժագ գրպանը կը դնէր զանոնք։ Առտնոք հօրը անունով ստորագրած էր խարդախ փոխանակագիրերն որոնք դժբախտ վաճառականին մահը պատճառած էին։ Իբր թէ այս եղերական վախճանը որ իր գործն էր, ո և է խայթ չէր տար իրեն, պաղարիւնութեամբ կ'վերսկսէր իր խարդախողի չահառուութիւններուն։ Վերջապէս կեցաւ և գոհունակ ժպիտով մը գլուխը վերցուց։ Բովը վառող լամբարին տակ դրած վերջին ստորագրութիւնները բաղդատեց բնագիրին ստորագրութեան հետ։ Գոհունակութեան հառաչ մ'ելաւ կուրծքէն մինչ ձեռքով ճակտին քրտինքը կ'սրբէր։ Այլեւս նմանութիւնն գոհ էր։ Երկու գրութիւններուն մէջ ո և է տարբերութիւն չկար։ Կատարելութիւնն իսկ էր։

—Եղա՛ւ, մրմնջեց... Հիմա ի՞նչ գումար պէտք է դնել չէքին վրայ... Սավեննօլ քսանը հինգ հազար ֆրանք կ'ուզէ, բայց խոհեմութիւն է բոլոր դէպքերը նախատեսել... Երեսունըհինգ հազար գրենք։

Նոր վարանում մ'ունեցաւ.

—Ա՛հ, բացագանչեց, մարդ երբ ասանկ գործի մ'սկսի տղայութիւն է մէկ անգամէն զայն չաւարտել. մինչեւ քառասուն հազար երթանք, քանի որ սրդիւնքը նոյնը պիտի ըլլայ։

Եւ խարդախողը, իր չար գործին վրայ ամէն ատենէ աւելի խնամք տալով, չէքը գրեց։ Տպագրուած բառերուն մէջ պէտք եղած տեղը գրեց որ այդ թուղթը ներկայացնողին վճարուի քառասուն հազար ֆրանքի գումարը։ Տակը ստորագրութեան տեղը վստահ ձեռքով մը գրեց.

«Սէսիլ Պռիւնման»

Ցետոյ քիչ մը չղայնոտ՝ հակառակ իր կամքին՝ թանկագին թուղթը պատեց և պատռած տեղին քով՝ տետրակին մէջ միշա քրոջը գիրը նմանցնելով «եօթն հարիւր յիսուն ֆրանք» գրեց իբր յարակից չէք ն գումարը։ Այդ քան գումար մ'էր որ քանի մը թերթերուն վրայ արձանագրուած էր Սէսիլի կողմէ իբր ծախքերուն համար գանձուած գումար։ Առաջին նայուածքով մը, հարեւանցի քննութենէ մը երբ անցնէր տետրակը, Սէսիլ անչուշտ այս գումարը միւսներուն հետ պիտի չփոթէր։

—Այո՛, ըսաւ Ժագ յաղթական ժպիտով մը, թող ուզածին չափ նայի տետրակին մէջ... մօքէն իսկ չպիտի անցնի կասկածիլ իմ պզտիկ վարպետութեանս վրայ... բոլոր պէտքերն ևս պիտի հոգամ և անանկ չուտ մը դրամատունէն ստակ առնելու պէտք չպիտի ունենայ... եւքը եթէ դրամ առնելու ըլլայ, քառասուն հազար ֆրանքը Նորէն տեղը դրած պիտի ըլլամ և բան մը չպիտի հասկնայ...։

Այն կատաղի աշխատութիւնը որով զբաղած էր կեղծարարը, երկար էր տեւած։ Երբ իր տգեղ գործը բոլորովին աւարտեցաւ, պատուհաններուն ճեղքերէն արշալոյսի աղօտ նշոյլ մը թշուառականին կապարագոյն դէմքը կ'լուսաւորէր։ Կանթեղին մէջ ալ կաղ չէր մնացած։ Կանթեղը մարեց, գզրոցը գոցեց և դուռը բացաւ գոցած ատենն ըրած զգուշութիւններովը։ Խարխափելով սենեակը գնաց և խորունկ քունով մը քնացաւ։ Առտուն, Սէսիլ, զայն տժգունած և դէմքն աւրուած տեսնելով հարցուց թէ տկարութի՞ւն մ'ունեցած էր։ Պատասխանեց որ յուսացածին չափ աղէկ չէր քնացած։

—Շա՞տ նստեցար...։

—Հազիւ ժամ մը, պատասխանեց Ժագ։

Ժամը 10.29ին չոգեկառքով Ժագ Պրիւնման մեկնեցաւ։ Դեռատի աղջիկը որ անոր ընկերացած էր, մտացրաղ տուն վերադարձաւ։ Ինքնիրեն կ'ըսէր որ թերեւս պարտաւոր էր Հանրի տը Ֆոժըրոլի հետ ունեցած հանդիպումին և իրեն ու բժիշկին միջեւ հաստատուած բարեկամութեան վրայ եղբօրը խօսիլ։ Ցաջորդ անգամ երբ Ժագը տեսնէր, ա՛լ այնչափ զգուշաւոր չպիտի ըլլար։ Պէ՞տք էր որ գաղտնիք մ'ունենար, հոգ չէ թէ անմեղ գաղտնիք մը, այն մարդէն որ իր կեանքին պաշտպանն և պահապանն էր։ Երբ տուն եկաւ, Շառլօթ, խոհանոցին մէջ լամբարները մաքրելու վրայ էր։

—Էհ, աղէկ, իրաւ որ, պոռաց սպասուհին, պարոնը լաւ մը հատցուցեր է կաղը։

—Այո, պատասխանեց Սէսիլ, գոնէ ժամ մը գիր գրեր է։

—Ժա՞մ մը, բացագանչեց գեղջկուհին։ Կանթեղին մէջ կաղ չէ մնացեր։ Նոյն իսկ պատրոյգը ածխացեր է։

Սէսիլ ինքն իսկ հաստատեց գիտողութեան ճշտութիւնը։ Ի՞նչ նպատակով ուրեմն Ժագ զինքը խաբած էր։ Հիմա կը բացատրուէր թէ ինչու այնչափ յոգնած կ'երեւար։ Այսու հանդերձ, թերեւս եղբայրը զինքը մտատանջել չէր ուզած...։ Բայց ամբողջ գիշեր մը ի՞նչ կրնար ունենալ գրելիք։ Սէսիլ անբացատրելի կասկածի մը դէմ կ'կռուէր։ Իրեն անանկ կուգար որ յանկարծ, իր եղբօր այս վերջին սուտին առջեւ, անոր վրայ ունեցած կոյր վստահութիւնը չնչուելու վրայ էր։ Հիւրանոցը մտաւ զոր Շառլօթ տակաւին մաքրելու ժամանակ չէր ունեցած։ Ցանկարծ ուրիշ նշան մը եկաւ առաջին կասկածն հաստատել դեռատի տանտիրուհիին մտքին մէջ. ծխուած սիկառէթներու անհամար թիւը որոց մնացորդները կ'սեւցընէին վառարանին մարմարինը։ Ժագ անչուշտ գիշեր մ'անցուցած ըլլալու էր։ Ի՞նչ ստիպողական գործ ունէր ընելիք։ Դրել ուզած նամակնե՞րը... Նամակի թուղթին տուփը սեղանին վրայ մնացած էր։ Սէսիլ բացաւ տուփը։ Ապչած թերթերուն քանակութեանը նայելով, Ժագ տասերկու նամակէն աւելի գրած ըլլալու էր։ Ի՞նչպէս կ'ըլլար որ առտուն նամակները ձեռքը չէր առած ինքն իսկ նամակատուն ձգելու համար զանոնք, և որ այդ հոգը Շառլօթին չէր տուած։ Որովհետեւ, անշուշտ ծրարը այնչափ մեծ պիտի ըլլար՝ որ գրպանը չպիտի կարենար պահել զայն։ Բայց ամէնէն զարմանալին սա էր որ, մինչդեռ տուփին մէջէն գրեթէ երեք ծրար նամակի թուղթ գործածուած էր, պահարաններէն հատ մ'իսկ չէր պակսած։ Ուրեմն Ժագի գրածները նամակներ չէին...։

(Շար.) 27 Pierre Decourcelle